

УДК 368.8

Г. В. Тельновадоктор економічних наук, доцент
Донбаська державна машинобудівна академія, м. Краматорськ**ЕФЕКТИВНІСТЬ СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ТЕОРЕТИЧНЕ НАПОВНЕННЯ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОЦІНЮВАННЯ**

Статтю присвячено актуальним проблемам визначення ефективності діяльності страхових компаній з огляду на функції страхування в суспільстві. Вказано на підходи до ефективності як "результат-витрати" та "результат-мета". Наголошено на необхідності врахування соціального ефекту під час оцінювання страхової діяльності.

Ключові слова: страхова діяльність, оцінювання, ефективність, страхові компанії.

I. Вступ

В умовах нестабільності фінансового простору, перманентної зацікавленості власників страхових компаній в отриманні прибутку, страхові організації повинні бути постійно орієнтовані на ефективне ведення своєї діяльності, що забезпечує виконання ними страхових зобов'язань перед юридичними та фізичними особами. Трансформаційні процеси в економіці України також висувують більш вибагливі вимоги до підвищення конкурентоспроможності страхового ринку країни на міжнародній арені. Забезпечення цих аспектів неможливе без ефективної діяльності страхових компаній. Проте постають питання: Яка діяльність страховика є ефективною? Що є критерієм ефективності страхової діяльності? Якими показниками вона має вимірюватися?

Розвитку страхування та страхового ринку присвячено праці В. Базилевича, О. Гаманкової, Ю. Дьячкової, О. Козьменко, С. Осадця. Фінансовий аспект ефективності діяльності страхових компаній з огляду на їх фінансову безпеку розглянуто в працях Є. В. Нужнова [1]; ефективності розвитку присвячено монографічне дослідження Т. А. Говорушко, В. М. Стецюк, О. Ю. Толстенко [2]; соціальний ефект страхової діяльності розвинуто у публікаціях Л. В. Нечипорук [3]. Віддаючи належне науковому внеску авторів до теорії та практики страхування, на наш погляд, означені дослідження мають фрагментарний характер, комплексно не враховуючи багатоаспектність дефініції "ефективність" відносно діяльності страхових компаній у сучасних умовах.

II. Постановка завдання

Метою статті є формування теоретичних положень щодо визначення складових ефективності діяльності страхових компаній України.

Логіка дослідження ефективності страхової діяльності передбачає послідовне

визначення підходу як до ефективності, так і до її особливостей у розрізі призначення страхування в соціально-економічному житті суспільства.

III. Результати

Категорія ефективності діяльності є однією із найпоширеніших та водночас найсуперечливіших дефініцій економічної науки. Низка дослідників орієнтується на співвідношення "результат-витрати", інші – розглядають ефективність з позиції результативності досягнення операційних, тактичних та стратегічних цілей, тобто визначається ступень наближення до мети. Орієнтиром такого підходу є "результат-мета". Розглянемо більш докладно зазначені підходи.

У поширеному розумінні ефективністю є відносне вираження ефекту, тобто певного результату, отриманого під час діяльності організації. У математичному вираженні ефект – це приріст абсолютного значення показника діяльності, різниця між його вихідним і кінцевим значенням у його матеріальному, грошовому або соціальному вираженні. В цьому випадку постає завдання визначення ефекту страхової діяльності. Слід погодитися із М. М. Александровою, яка вказує на те, що "страхування одночасно є засобом залучення грошових ресурсів і способом відшкодування збитків. А у ринковій економіці страхування виступає, з одного боку, як фактор стабілізації економіки, як засіб захисту господарської діяльності та добробуту членів суспільства, з іншого боку, як вид діяльності, що приносить дохід" [4, с. 24]. Тобто, ефект, що має бути отриманий у результаті страхової діяльності, не обмежується лише фінансовими результатами страхової компанії, а також містить соціальні аспекти. Підтвердженням цього є підходи науковців до визначення змісту страхування, наведені у табл. 1.

Підходи до визначення категорії “страхування”*

Автор	Визначення страхування
Загородній А. Г.	Система заходів щодо створення страхових (грошових) фондів, призначених для повного або часткового відшкодування втрат суб'єктом господарювання від непередбачених обставин (стихійних лих, аварій, нещасних випадків, невиконання зобов'язань збанкрутованими контрагентами тощо) та надання допомоги громадянам (чи їх сім'ям) у разі настання страхових випадків – досягнення певного віку, втрати працездатності, смерті тощо
Воблий К. Г.	Вид господарської діяльності на базі солідарності й відплатності, метою якого є покриття майбутнього збитку або потреби, зумовленої настанням випадкової і одночасно статистично вловимої події
Осадець С. С.	Економічні відносини, за яких страхувальник сплатою грошового внеску забезпечує собі чи третій особі в разі настання події, обумовленої договором або законом, суму виплати страховиком, який утримує певний обсяг відповідальності і для її забезпечення поповнює та ефективно розміщує резерви, здійснює превентивні заходи щодо зменшення ризику, а у разі необхідності перестраховує частину останнього
Шахов В. В.	Система економічних відносин, яка включає створення за рахунок організації і населення спеціального фонду коштів і використання цього фонду для відшкодування збитку майна від стихійних лих та інших несприятливих випадкових явищ, а також для надання громадянам (або їх сім'ям) допомоги при настанні різних подій у їхньому житті
Базилевич В. Д.	Система економічних відносин, яка охоплює утворення спеціального фонду засобів (страхового фонду) та його використання (розподіл та перерозподіл) для подолання та відшкодування різноманітних втрат, збитків, спричинених несприятливими подіями (страховими випадками) шляхом виплати страхових сум та страхових відшкодувань
Корчевська Л. І та Турбина Т. Е.	Особливий вид економічної діяльності, пов'язаний з перерозподілом ризику нанесення збитку майновим інтересам серед учасників страхування (страхувальників) і здійснюваний спеціалізованими організаціями (страховиками), що забезпечують акумуляцію страхових внесків, утворення страхових резервів і здійснення страхових виплат при нанесенні збитку застрахованим майновим інтересам
Василик О. Д.	Система особливих перерозподільних операцій, які виникають між учасниками страхового фонду у зв'язку з його утворенням за рахунок цільових грошових внесків і використанням на відшкодування втрат суб'єкта господарювання та надання допомоги громадянам (або їхнім сім'ям) у разі настання страхових випадків (досягнення певного віку, внаслідок втрати працездатності, смерті тощо)
ЗУ “Про страхування”	Вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів фізичних осіб та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати фізичними особами та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення коштів цих фондів

*Джерело: сформовано автором.

Фінансовий ефект у своїй більшості включає приріст абсолютних фінансових показників діяльності страхових компаній, до яких можуть належати приріст активів, премій, фінансових результатів тощо. У більшості випадків основним критерієм виступає прибуток страхової компанії, який доцільно розглядати в розрізі фінансової та інвестиційної діяльності. Як відзначає К. А. Шматко, “величина прибутку як кінцевого фінансового результату діяльності страхової організації залежить від багатьох факторів. Їх вплив оцінюється в результаті аналізу фінансово-господарської діяльності. На прибуток страховика істотний вплив мають результати його інвестиційної діяльності. За деякими ризиковими видами страхування прибуток від інвестицій може бути джерелом поповнення відсутніх страхових резервів для відшкодування збитків. Прибуток від інвестицій служить страховику в якості фінансового джерела збільшення власного капіталу та розвитку страхової справи” [5, с. 138]. Співвідношення прибутку до витрат на його отримання являє собою рентабельність діяльності.

Ще одним фінансовим показником, що може визначати ефект страхової діяльності, є обсяг додатково отриманих страхових пла-

тежів (премій). Його співвіднесення зі страховими виплатами є зворотним показником рівня страхових витрат і характеризує дохідність окремої операції страхування. Проте, у цьому випадку слід враховувати, що таке співвідношення залежить від частоти настання страхової події. Тому, на наш погляд, використання зазначеного показника як характеристики ефективності діяльності страхових компаній не є доцільним.

Не можна оминати увагою і соціальний ефект діяльності страхових компаній, що полягає у створенні економічної основи сприяння вирішенню соціальних проблем і реалізації соціальної складової економічної системи. Соціальні аспекти, що в умовах економічної нестабільності носять переважно негативний характер, незмінно тягнуть за собою появу нових проблем різного характеру, що позначається на економічній системі загалом. Актуальність включення соціальної складової ефективності страхової діяльності підкреслює Л. В. Нечипорук: “на сучасному етапі основні проблеми в цій сфері полягають у соціальних деформаціях і загостренні соціальних питань, вирішення яких має ґрунтуватися на поєднанні принципів дії соціально-ринкової економіки з максимально широким застосуванням принци-

пів приватної ініціативи, що здатне посилити роль суб'єктів страхового ринку в забезпеченні відповідного страхового захисту" [3, с. 279]. Отже, необхідним є врахування такого показника, як динаміка кількості укладених договорів за окремими видами соціального страхування. Зростання показника свідчить про ступінь охоплення страхового поля, попит на соціальну страхову послугу, визначення місця страхової організації на страховому ринку та виконання нею своєї основної соціальної функції – надання допомоги громадянам (або їхнім сім'ям) у разі настання страхових випадків.

З погляду на ефективність як співвідношення "результат-мета", розглянуту в роботах Д. Хана [10] ("ефективність" як вміння правильно робити намічене) та П. Друкера [11] (ефективність – наслідок правильності дій керівництва), слід наголосити на управлінській ефективності, на якості менеджменту страхової компанії. У цьому аспекті доречним є таке висвітлення ефективності розвитку: "ефективний розвиток страхової компанії з позицій власників бізнесу визначається у зростанні її фінансового результату та ринкової вартості. При цьому необхідно забезпечувати достатній рівень фінансової стійкості та платоспроможності з огляду на тягар соціальної відповідальності страхової компанії та вимоги діючого законодавства" [2, с. 36]. Для визначення управлінської ефективності можливо застосовувати такі критерії:

- приватні вербальні:
  - достатність власних;
  - достатність страхових;
- приватні кількісні:
  - кількісне співвідношення між фактичною і нормативною маржою платоспроможності страхової організації;
  - формування страхового резерву в розмірі базової премії, розрахованої від всієї страхової премії.

IV. Висновки

Таким чином, узагальнюючи вищевикладене, зауважимо, що обмежувати вимір ефективності страхової компанії лише фінансовими результатами не є адекватним умовам сьогодення. Актуалізація соціономі-

ки як наукової концепції розвитку суспільства потребує впровадження соціального ефекту в оцінюванні ефективності страхування з огляду на основні його функції. Крім того слід розширити коло показників ефективності діяльності страхової компанії управлінською складовою, що ґрунтується на методах оцінювання ступеня досягнення мети. Така складова, на наш погляд, дає можливість визначити тенденції розвитку страхових компаній, їх перспективи та пріоритетні напрями.

Список використаної літератури

1. Нужнов Є. В. Актуальні питання фінансової безпеки в сфері страхування [Електронний ресурс] / Є. В. Нужнов // Європейські перспективи. – 2012. – № 4 (2). – С. 223–228.
2. Говорушко Т. А. Управління фінансовою діяльністю страхової компанії з метою забезпечення її ефективного розвитку / Т. А. Говорушко, В. М. Стецюк, О. Ю. Толстенко; Національний університет харчових технологій. – Київ: НУХТ, 2012. – 376 с.
3. Нечипорук Л. В. Посилення ролі страхування в умовах реформування соціальної сфери суспільства / Л. В. Нечипорук // Вісник Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого". – 2013. – № 2 (13). – С. 279–281.
4. Александрова М. М. Страхування: навч. посіб. / М. М. Александрова. – Київ: ЦУЛ, 2002. – 208 с.
5. Шматко К. А. Фінансові результати страхової компанії як показник діяльності суб'єкта господарювання [Електронний ресурс] / К. А. Шматко. – Режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_4_13_7.pdf.
6. Хан Д. Планирование и контроль: концепция контроллинга / Д. Хан; пер. с нем. – Москва: Финансы и статистика, 2004. – 800 с.
7. Друкер П. Эффективное управление / П. Друкер; пер. с англ. М. Котельниковой. – Москва: Астрель, 2004. – 284 с.

Стаття надійшла до редакції 19.11.2014.

Тельнова Г. В. Эффективность страховой деятельности: теоретическое наполнение и перспективы совершенствования оценки

Статья посвящена актуальным проблемам определения эффективности деятельности страховых компаний, учитывая функции страхования в обществе. Указано на подходы к эффективности как "результат-затраты" и "результат-цель". Отмечена необходимость учета социального эффекта при оценке страховой деятельности.

Ключевые слова: страховая деятельность, оценка, эффективность, страховые компании.

Telnova G. Effectiveness of Insurance: Theoretical Content and Improvement of Assessment Prospects

This article is devoted to actual problems of determining the effectiveness of insurance companies because of the insurance function in society. Indicated on approaches to efficiency as the “result-cost” and “outcome-goal”.

Within the first approach singled financial and social impact. Financial effects include increase in absolute financial performance of insurance companies, which could include asset growth, bonuses, financial results and more. Social impact of insurance companies is to create economic fundamentals help solve social problems and implementing social component of the economic system that can be evaluated dynamics of the number of concluded contracts for certain types of social insurance. The growth index indicates the degree of coverage of the insurance field, the demand for social insurance, determining the location of the insurance company in the insurance market and the fulfillment of its primary social function – to provide assistance to citizens (or their families) in the case of insurance claims.

In terms of efficiency, the ratio of “result-purpose” appropriate to review the effectiveness of the insurance company

It is concluded that the limit measure of the insurance company only financial performance is not adequate conditions present. Updating socionomics as the scientific concept of development of society, require the social impact in assessing the effectiveness of security due to its basic functions. Furthermore, it should extend the range of performance of the insurance company’s managerial component-based methods evaluate the goal. This component, in our opinion, makes it possible to determine the trends of insurance companies, their perspectives and priorities.

Key words: *insurance, assessment, efficiency and insurance companies.*